

نگاهی به موضوعات مطرح شده در مجمع جهانی اقتصاد در داووس سوییس

از انرژی تا محیط زیست، از فقر تا جمعیت

کنفرانس سالانه مجمع جهانی اقتصاد امسال نیز چون سال‌های گذشته در داووس سوییس برگزار شد و جمعی از رهبران، مقامات، کارشناسان و نخبگان و چهره‌های سرشناس جهان در جلسه‌های متعدد این کنفرانس به بحث و بررسی موضوعات گوناگون پرداختند.

“راجر دووک”، روزنامه‌نگار سوئیس، مطرح شد مبنی بر اینکه آیا جست‌وجو برای نفت موجب جنگ و مصرف‌کنندگان در این امر چیست و مسئله حفاظت محیط زیست چگونه خواهد بود؟

“جسیکا ماتینوز”، رئیس بنیاد صلح بین‌المللی کارنگی، در پاسخ گفت: آمریکا از این نکته غفلت کرده است که با کاهش مصرف و صرفه‌جویی به سریع‌ترین، ارزان‌ترین و عمده‌ترین منبع انرژی دست خواهد یافت. اگر آمریکا چنین تلاشی را انجام دهد نقش عمده جهانی در ایجاد توازن بین عرضه و تقاضا ایفاء خواهد کرد.

وی افزود جنگ عراق، طولانی‌ترین وقفه و اختلال را در عرضه نفت در طول تاریخ موجب شده است. البته تأکید کرد که فکر نمی‌کند جنگ مزبور به خاطر نفت رخ داده باشد.

“آجای دوا”، معاون وزارت دارایی هند، در همین ارتباط گفت رشد سریع و ۸،۹ درصدی هند در سه سال گذشته موجب افزایش تقاضا برای انرژی شده است که ۷۰ درصد آن باید از طریق واردات تأمین شود.

وی افزود کشورش افزایش تولید داخلی را در برنامه دارد، گرچه احتمالاً نیاز به واردات نفت کماکان تداوم خواهد یافت. همچنین هند برای کاهش ریسک قطع عرضه نفت به سرمایه‌گذاری در میدین نفتی ۱۶ کشور مبادرت کرده است.

وی در خصوص احتمال برخورد نظامی در آسیا به خاطر انرژی ابراز تردید کرد و دلیل آن را میزان نازل سرانه مصرف نفت دانست. در عین حال متذکر شد که

اعطایی به کشورهای فقیر تقریباً ۴۶ میلیارد دلار بوده است. در عین حال نیمی از این کمک‌ها صرف کشورهای بسیار فقیر شده است. به عبارت دیگر بسیاری از وجوه اعطایی عنوان کمک نداشته‌اند و بنا به ملاحظات ژئواستراتژیک و مصالح اقتصادی کشورهای اعطاءکننده صرف شده است. وی نتیجه گرفت که میزان سرانه کمک اعطایی به کشورهای بسیار فقیر در واقع ۱۴ دلار در سال به ازای هر فرد بوده است که رقم بسیار اندکی است.

دسترس به نفت؛ ریسک قرن ۲۱
به هنگام بحث درباره انرژی پرسش‌هایی از سوی

رتال جامع علوم انسانی

میزان واقعی کمک‌های اعطایی به کشورهای فقیر تقریباً ۴۶ میلیارد دلار بوده است که سرانه کمک اعطایی به کشورهای بسیار فقیر در واقع ۱۴ دلار در سال بوده که رقم بسیار اندکی است

کمک به کشورهای بسیار فقیر: ۲/۵ تریلیون یا ۴۶ میلیارد؟

یکی از موضوعات مورد بحث، بررسی کمک به کشورهای بسیار فقیر بود. والتر فوست، مدیرکل آژانس توسعه و همکاری سوئیس، با یادآوری سفر خود به بنگلادش کمک‌های اعطایی به آن کشور را بسیار مفید و کارساز اعلام کرد. در مقابل، “ویلیام ایسترلی”، عضو سابق بانک جهانی که هم‌اکنون استاد اقتصاد دانشگاه نیویورک است، نظری مخالف ابراز کرد. وی گفت در خلال ۵۰ سال گذشته ۲/۵ تریلیون دلار از سوی کشورهای غنی صرف کمک به کشورهای بسیار فقیر شده است. در حالی که مردم در انتیوی و سایر نقاط همچنان در فقر مطلق به سر می‌برند و نیمی از کودکان سوءتغذیه دارند. در این کشورها رشد اقتصادی ظرف ۴۰ سال گذشته تقریباً صفر بوده است.

خانم “ننادی عثمان”، وزیر دارایی نیجریه، و “جاکایا کیکوت”، رئیس جمهور تانزانیا، مزایا و نکات مثبت کمک‌های خارجی را برشمردند و اعلام کردند کمک‌های مزبور در زمینه آموزش، بهداشت و ایجاد ساختار زیربنایی کشورهای بسیار فقیر تأثیری به‌راستی مثبت داشته‌اند. البته آن‌ها متذکر شدند موضوع سوءاستفاده و فساد مالی هم وجود داشته و حسابرسی ضروری است.

“یورگ کرومناخر”، عضو هیات مدیره سازمان‌های کمک‌دهنده سوئیس، در پاسخ به مطالب عنوان شده از سوی پروفیسور آمریکایی اظهار داشت که رقم ۲/۵ تریلیون دلار صحیح نیست و میزان واقعی کمک‌های

پکن، گفت چین برای ایجاد اشتغال در پی توسعه اقتصادی است و لازمه این امر نیز انرژی است. به این ترتیب چین به زودی به دومین تولیدکننده دی اکسیدکربن جهان پس از آمریکا مبدل خواهد شد. وی افزود برای حفظ محیط زیست مراقبت و اصلاحات کفایت نمی کند، بلکه باید یک انقلاب در این زمینه صورت بگیرد.

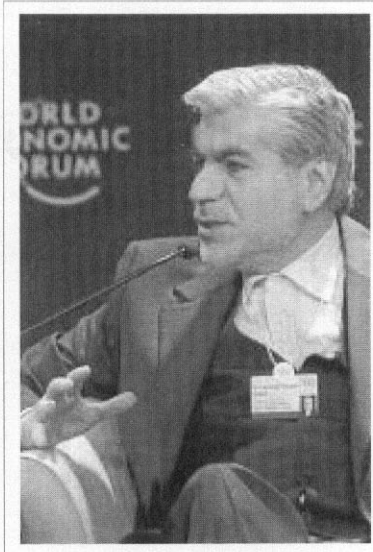
“فرانسیسکا”، نماینده پارلمان سوئیس و عضو حزب سبز، اظهار داشت اقدامات انقلابی در دو سطح محلی و بین المللی برای فائق آمدن بر معضلات زیست محیطی ضرورت دارد. در سطح داخلی مردم باید به استفاده از خودروهای کوچک تر و کم مصرف ترغب شوند. وی افزود قیمت نفت بسیار پایین است و چنانچه در پنج سال گذشته قیمت آن مانند بهای نان افزایش یافته بود مردم اکنون خودروهای کوچک تر سوار می شدند.

وی در باره مسائل بین الملل در قلمرو زیست محیط نیز گفت باید از کشورهایی که به تعهدات خود در قبال عهدنامه کیوتو پای بند نیستند خسارت گرفت و در عین حال دادگاه بین المللی محیط زیست را تشکیل داد.

“دیوید رونالز”، رئیس موسسه بین المللی توسعه پایدار (IISD) کانادا، بر لزوم اهمیت و فوریت حل مسائل تغییر آب و هوایی تاکید کرد. وی گفت دانشمندان به ضرورت کاهش تولید و انتشار دی اکسیدکربن به میزان ۶۰ تا ۷۰ درصد باور دارند و این در شرایطی است که عهدنامه کیوتو فقط خواهان کاهش پنج درصدی است. به زعم وی نباید تنها چین را به خاطر آلوده سازی محیط زیست ملامت کرد، بلکه کشورهای صنعتی نیز باید در زمینه کارایی و بهره وری بیشتر و همچنین کاهش مصرف انرژی اقدام کنند.

“امانوئل هونر”، رئیس شرکت برق EGL سوئیس، اظهار داشت مشکل اصلی و نهایی، انتشار گازهای گلخانه ای و به ویژه دی اکسیدکربن است، ولی جایگزینی سوخت های فسیلی کاری دشوار است. وی مصرف بهینه این سوخت ها را به عنوان راه حل برشمرد و افزود ایجاد انگیزه و تسهیلات و نه جریمه و مجازات بهتر نتیجه خواهد داد. به اعتقاد هونر فناوری های موجود امکان رفع مشکلات زیست محیطی را فراهم کرده اند.

“فاتح بیروول”، مدیر بخش بررسی اقتصادی آژانس بین المللی انرژی (IEA)، نیز اظهار داشت اگر روند جهانی مصرف انرژی تغییر نکند با سه چالش استراتژیک مواجه خواهیم شد: افزایش ریسک امنیت انرژی، نیاز به یافتن راه های کاهش انتشار دی اکسیدکربن و تامین برق برای ۷۶ میلیارد نفر از مردم جهان که از آن محروم هستند.

سی.اس. لینگ؛

چین به زودی به دومین

تولیدکننده

دی اکسیدکربن جهان

مبدل خواهد شد. برای

حفظ محیط زیست مراقبت

و اصلاحات کفایت

نمی کند، باید يك انقلاب

صورت بگیرد

است ریسک مواجهه و درگیری سیاسی و نظامی را در پی داشته باشد.

محیط زیست؛ نیازمند انقلاب

“کریستین مایر”، خبرنگار تلویزیون سوئیس، در سخنان خود به طرح این پرسش ها پرداخت که برای کاهش مصرف انرژی چه باید کرد، آثار افزایش مصرف کدام است و آیا آگاهی جدید مردم درباره تغییر شرایط آب و هوایی تداوم خواهد یافت و بر رفتار آنان در زمینه انرژی تاثیرگذار خواهد بود یا خیر؟

“سی.اس. کینگ”، مدیر مرکز محیط زیست دانشگاه

کشورهای مصرف کننده عمده انرژی به جز چین و هند باید در کاهش مصرف، پیشرو باشند.

دو باه نقش مهم زغال سنگ نیز در اقتصاد هند اشاره کرد و توضیح داد که ۷۰ درصد برق کشورش از زغال سنگ استحصال می شود.

“ساموئل نگو”، سفیر مدیر مرکز محیط زیست و توسعه کشور کامرون، گفت برخی کشورهای آفریقایی از تهاجم خارجی شرکت های نفتی در هراسند. آن ها از این واژه دارند که نفت برای شان کمیاب شود. این در حالی است که مصرف کشورهای آفریقایی در حال افزایش است و بنابراین احتمال پیچیده تر شدن مشکل وجود دارد. سازمان ها و دستگاه های این کشورها نیز قادر به پاسخ گویی مناسب به وضعیت کنونی نیستند، به ویژه که رهبران این کشورها مسائل نفتی را مستقیماً اداره می کنند. در نتیجه احتمال بی ثباتی وجود دارد. افزون بر این چون سازمان های بین المللی مالی در تامین مالی بیشتر این پروژه ها نقشی ندارند، مسائل مالی و زیست محیطی نه تنها مورد توجه قرار نمی گیرند، بلکه پیوسته و خیم تر نیز می شوند.

وی در خاتمه گفت بسیاری از جنگ ها در آفریقا به علت اختلاف نظر بر سر مالکیت مناطق نفت خیز رخ داده است.

“الکساندر راهر”، مدیر بخش روسیه و کشورهای مستقل مشترک المنافع شورای روابط خارجی آلمان، درباره نقش روسیه در عرصه انرژی جهانی صحبت کرد. او ترس از روسیه را بی مورد توصیف کرد و گفت آن کشور در یک دوران انتقالی، همچون دیگر کشورهای تولیدکننده نفت به سر می برد، که همگی درصد ملی کردن انرژی خود هستند.

وی افزود دوران دوستانه سال های دهه ۱۹۹۰ بین روسیه و اروپا خاتمه یافته است و دوران جدیدی آغاز شده است. وی همچنین گفت کشورهایی که در مسیر ترانزیت انرژی قرار دارند نیز از قدرت خود سوء استفاده می کنند؛ امری که نباید دست کم گرفت و اگر این سوء استفاده تداوم یابد اروپا برای تامین نیاز خود ناچار به انرژی هسته ای متوسل خواهد شد.

“آندراس زوماخ”، خبرنگار سوئیس، تاکید کرد که خطر امنیت انرژی عمده است و اروپا باید استراتژی جدیدی برای رهایی از سوخت های فسیلی تدارک ببیند. افزون بر این باید در تکاپوی دستیابی به منابع انرژی پایا و مناسب از لحاظ حفظ محیط زیست بود. این دو مقوله و همچنین کاهش مصرف، راه اروپا را برای استقلال هموار خواهد کرد. در غیر این صورت اروپا کماکان به منابع انرژی خارجی وابسته خواهد ماند. امری که ممکن

سیستم عظیم حمل و نقل عمومی برای ترغیب مردم در عدم استفاده از خودرو و توسعه و ترویج منابع انرژی تجدیدپذیر با تصویب و اجرای قانون مربوطه. وی افزود دولت چین ضوابط محدودکننده انتشار گازهای آلاینده را اعمال و هدف‌های بهره‌وری و استفاده بهینه از انرژی را معین کرده است.

"الهام علی یف"، رئیس جمهوری آذربایجان، اظهار داشت که کشورش برای نیل به ثبات پس از استقلال به ثروت نفت و گاز خود اتکا کرده است و هم‌اکنون در صدد استفاده از ثروت نفت برای ایجاد و توسعه سرمایه انسانی است.

وی افزود جمهوری آذربایجان در دو سال گذشته شاهد افزایش قابل ملاحظه تولید ناخالص داخلی بوده و بر این اساس، سطح فقر کاهش یافته و به‌ویژه در بخش غیرنفت اشتغال ایجاد شده است.

علی یف ابراز اطمینان کرد که به دلیل تنوع بخشی در اقتصادی آذربایجان، این کشور از فراز و فرودها در بازار نفت آسیب نخواهد دید.

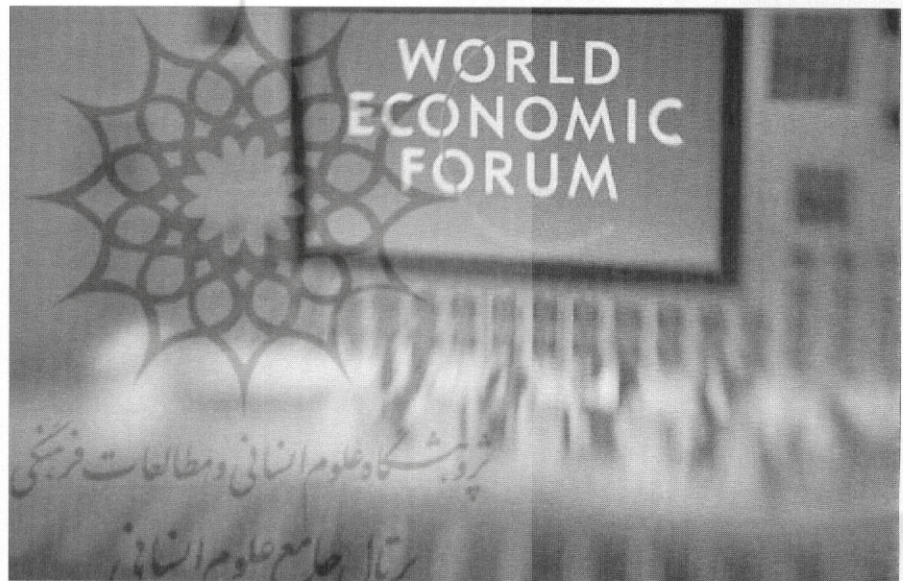
"رکسن تیلرسون"، رئیس کل شرکت اکسون موبیل، اعلام کرد شرکتش در دو دهه گذشته درباره تغییرات آب و هوای جهانی بررسی‌هایی انجام داده است. به گفته وی پرسش این است که با توجه به شرایط تغییر یافته اقتصادی و آب و هوایی، راه حلی عقلایی در این خصوص چیست.

تیلرسون پیش‌بینی کرد که مصرف انرژی تا سال ۲۰۳۰ به میزان ۵ درصد افزایش یابد و ۸۰ درصد این افزایش از طریق سوخت‌های فسیلی تأمین شود. وی خواهان استفاده از فناوری‌های بهینه‌کننده مصرف انرژی شد. "الکساندور مدودوف"، معاون شرکت گازپروم، اظهار داشت گازپروم تهدیدی علیه هیچ‌کس نیست و باید به عنوان تضمین‌کننده عرضه رقابتی انرژی تلقی شود.

وی نظر ابراز شده نخست‌وزیر اوکراین را دایره بر اینکه روابط روسیه-اوکراین و اروپا به نفع طرف‌های مربوطه است تأیید کرد و گفت گازپروم شرکتی است که براساس ملاحظات کاملاً تجاری اقدام و عمل می‌کند و خواهان افزایش سود سهامداران خود از جمله دولت روسیه است.

"جرون و اندرویر"، رئیس کل شرکت رویال داج شل، اعتقاد داشت که مقوله تغییرات آب و هوایی دیگر جای چون و چرا ندارد. امری پذیرفته شده است و اکنون پرسش این است که با گازهای گلخانه‌ای چه باید کرد. به اعتقاد وی دولت‌ها باید درباره سید انرژی در کشور خود تصمیم بگیرند و در این خصوص به سه نکته توجه کنند:

**مدیر مرکز مطالعات قرن ۲۱
دانشگاه آکسفورد:
تغییر و انتقال قدرت از
گروه کشورهای صنعتی
فعلی (G۸) به G۲۰ یا
گروه بندی های مشابه
اجتناب ناپذیر خواهد بود**

**وزیر انرژی امریکا:
در آینده انرژی هسته‌ای
و زغال سنگ سهم
عمده‌ای در تولید برق
در آمریکا خواهد داشت**

وی در عین حال درباره تأمین امنیت انرژی اعتقاد داشت که با اتخاذ سه رویه می‌توان ریسک را کاهش داد: تأکید و تمرکز بر استفاده بهینه و صرفه‌جویی، توجه بر منابع تجدیدشونده انرژی جایگزین نفت و گاز و بررسی احتمال استفاده از انرژی هسته‌ای.

انرژی در ۲۰۰۷: سیاست‌های جدید نفتی

"ساموئل بودمن"، وزیر انرژی آمریکا، گفت دولت آمریکا سالانه حدود ۲ میلیارد دلار در زمینه امور علمی تغییرات آب و هوایی صرف کرده است و نتایج تحقیقات در سال ۲۰۰۷ منتشر خواهد شد. دولت آمریکا در خصوص افزایش حجم منابع جایگزین انرژی در بازار خود را متعهد کرده است. در آینده انرژی هسته‌ای و زغال سنگ سهم عمده‌ای در تولید برق در آمریکا خواهد داشت.

"ویکتور یانوکوویچ"، نخست‌وزیر اوکراین، بر اهمیت روابط کشور خود با روسیه تأکید کرد. او این روابط را به نفع طرفین توصیف و اشاره کرد که اوکراین نقش خود را به عنوان واسطه عرضه انرژی روسیه در پاسخگویی به نیازهای اروپا جدی می‌داند.

وی افزود اوکراین به این روابط متعهد و مایل است موضع خود را به عنوان شریک در این سیستم انرژی ارتقاء بخشد.

"ژانگ شیایانگ"، معاون کمیسیون توسعه و اصلاحات ملی جمهوری خلق چین، به اقدامات دولت متبوع خود در ایجاد توازن بین مصرف فزاینده انرژی و آثار زیست محیطی اشاره کرد. از جمله ایجاد گسترش

۱- آیا انرژی مورد نظر پاک و غیر آلاینده است،

۲- آیا سهل الوصول است و

۳- آیا این انرژی ارزان است.

وی افزود: دولت‌ها باید تعیین‌کننده استاندارد باشند و با نگاهی بلندمدت طرف‌های ذی‌نفع را ترغیب و اادار به ابتکار و تغییر فناوری‌ها کنند. به گفته اندرویر، شل در زمینه تعدادی از انرژی‌های جایگزین سرمایه‌گذاری کرده و در انتظار این است که مناسب‌ترین را بیابد.

ژئوپولیتیک جمعیت

جمعیت کشورهای پیشرفته در حال کاهش و منفی شدن است. در مقابل، جمعیت در کشورهای فقیر با سرعتی فراوان در حال افزایش است و گروه‌های عظیم جوانان فرصت‌های شغلی معدودی فراروی خود دارند. این کشورها و دیگر ممالک در حال توسعه در سال ۲۰۵۰ بخش اعظم جمعیت ۹ میلیارد نفری جهان را خواهند داشت. اینکه این امر چه تاثیری بر توازن کنونی قدرت و ثبات جهانی خواهد داشت، موضوع بحث دیگر مجمع بود.

"یان گولدین"، مدیر مرکز مطالعات قرن ۲۱ دانشگاه آکسفورد، معتقد بود تغییر در توازن قدرت جهانی به یقین رخ خواهد داد. به نظری کشورهای در حال توسعه با توجه به افزایش قابل ملاحظه تولید ناخالص و همچنین با عنایت به اینکه در آن زمان حدود ۷/۸ میلیارد نفر از جمعیت ۹ میلیاردی جهان را خواهند داشت خواهان نقش رهبری جهانی خواهند شد. بر این اساس تغییر و انتقال قدرت از گروه کشورهای صنعتی فعلی (G۸) به G۲۰ یا گروه‌بندی‌های مشابه اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

"گیزا آندرسون"، رئیس مدرسه امور بین‌الملل و عمومی دانشگاه کلمبیای نیویورک، اظهار داشت پیش‌بینی روندهای جمعیتی چندان قابل اعتناء و اعتماد نیست و روند افزایشی کنونی ممکن است به عللی مانند جنگ و یا بیماری همه‌گیر تغییر کند.

به باور او دلیلی وجود ندارد تصور کنیم که ظرف ۵ تا ۱۰ سال آینده بیماری فراگیری روی نخواهد داد. در عین حال، روند مسن شدن جمعیت در کشورهای غنی، به ویژه در اروپا و آمریکای شمالی، موجب خواهد شد جمعیت کشورهای فقیر برای پر کردن فرصت‌های شغلی در آن نقاط به تحرک درآیند و از حرکت در کشورهای فقیرتر برای زندگی خودداری کنند. یعنی مردان در سنین ۲۰ سالگی که آینده شغلی و تأمین نخواهند داشت طبعاً شهروندان خوب و پای‌بند به قانون

هم نخواهند بود.

"حسین حقانی"، مدیر مرکز روابط بین‌الملل دانشگاه بوستون آمریکا، معتقد است کشورهای اسلامی پس از کشورهای جنوب صحرای آفریقا بیشترین نرخ رشد جمعیت را دارند. هم‌اکنون کشورهای اسلامی ۴۸۵ میلیون نفر جمعیت کمتر از ۱۵ سال دارند. به اعتقاد وی کشورهای اسلامی با وجود جمعیت فراوان قدرتمند نیستند.

"تیکلاس ابرستادت"، از مؤسسه آمریکایی انترپرایز، اظهار داشت گروه‌های مختلف در آمریکا از نرخ رشد جمعیتی بالنسبه بالایی برخوردارند و این امر احتمالاً معلول وطن دوستی، تداوم خوش‌بینی به آینده و مذهبی بودن است.

**رئیس کل رویال داچ شل؛
مقوله تغییرات آب و هوایی
دیگر جای چون و چرا ندارد،
امری پذیرفته شده است
و اکنون پرسش این است
که با گازهای گلخانه‌ای
چه باید کرد**

"فردریک کمپ"، نویسنده آمریکایی، اظهار داشت چین با وجود رشد اقتصادی خود به علت اتخاذ سیاست تک‌فرزندی با یک بمب جمعیتی روبه‌روست.

"ووجیان مین"، رئیس دانشگاه امور خارجی چین، برعکس نظر ابراز شده قبلی گفت چین با اتخاذ سیاست تک‌فرزندی در سال‌های دهه ۱۹۶۰ به دنیا کمک کرد و با این اقدام احتمالاً ۴۰۰ هزار نفر جمعیت امروزه چین و جهان کمتر است؛ گرچه این امر در چین موجب بروز مشکلات اجتماعی شده است.

در پایان اجلاس گفته شد اشکالات و معضلات کشورهای پیشرفته دامنگیر و مبتلا به روسیه نیز هست که با کاهش قابل ملاحظه جمعیت خود مواجهه است. روسیه گرچه ممکن است از لحاظ انرژی ابرقدرت به

حساب آید، ولی از نظر جمعیتی چنین نیست و وضعیت بدی پیش رو دارد.

چین، پیر می‌شود

بر اساس پیش‌بینی سازمان ملل (UNDESA)، در سال ۲۰۵۰، افراد ۶۰ ساله و بالاتر ۳۱ درصد جمعیت چین را تشکیل خواهند داد. شمار این افراد در سال گذشته میلادی، ۱۱ درصد جمعیت چین بوده است. بر این اساس نسبت افراد ۱۵ تا ۶۴ ساله به افراد ۶۵ ساله یا مسن‌تر در چین از ۹ درصد در سال ۲۰۰۶ به ۳ درصد در سال ۲۰۵۰ کاهش خواهد یافت. یکی از چینی‌های شرکت‌کننده در جلسه گفت‌وگو ماقبل از آنکه پولدار شویم پیر خواهیم شد. در واقع چینی‌ها سریع‌تر از هر ملت دیگر در طول تاریخ پیر و مسن می‌شوند. این روند جمعیتی و عواقب آن به دلیل حجم جمعیتی چین و اهمیت فزاینده سیاسی و اقتصادی آن کشور در جهان توجه برانگیز شده است.

یک نگرانی این است که چین چگونه این خیل عظیم، خاصه آنان را که در مناطق روستایی ساکن هستند، با حقوق و مزایای اندک بازنشستگی و سروسامان خواهد داد. به دلیل اجرای سیاست تک‌فرزندی، نرخ باروری به ازای هر زن ۷۳/۳ شده است. این نرخ حفظ جمعیت فعلی را نیز پاسخگو نیست. حال این سؤال مطرح است که چه کسی از افراد سالخورده نگهداری خواهد کرد. افزون بر این نیروی کار چین هم ناگزیر زمانی کاهش خواهد یافت؛ امری که تاثیر بسزایی بر رشد اقتصادی خواهد گذارد.

در سال ۲۰۰۵ درصد پسران متولد شده نسبت به دختران ۱۱۷/۶ به ۱۰۰ بود. این شکاف جنسیتی در نهایت به کاهش شمار خانواده‌ها خواهد انجامید، زیرا برای مردان، یافتن همسر و شریک زندگی مشکل و مشکل‌تر خواهد شد و این به معنای تقلیل تعداد کسانی خواهد بود که از مستمری بگیران سالخورده نگهداری خواهند کرد.

دشواری‌های پیش‌بینی نشده دیگری نیز احتمالاً بروز خواهد کرد. برای مثال کثرت وجود مردان مجرد ممکن است زمینه را برای ناآرامی اجتماعی مساعد کند؛ به ویژه اگر رشد اقتصادی کاهش و بیکاری گسترش یابد. تغییرات سنی نیز می‌تواند روند از سرعت اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در چین بکاهد، همان‌گونه که در ژاپن و اروپا چنین شد.

شاید جدی‌ترین معضل این باشد که با پیر شدن جمعیت فشار بسیاری بر سیستم بهداشتی و سلامتی وارد شود که بودجه زیادی طلب می‌کند. ●